

מה שמצינו בכרייתא לגבי ברכת המזון, ובמשנה בתרומות לגבי תרומת חרש, שלכתחילה צריך להשמיע לאזנו, נאמר לדעת רבי יהודה.

תנן התם [מגילה יט ב]: "הכל כשרים לקרא את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן, רבי יהודה מכשיר בקטן".

ודנה הגמרא: **מאן תנא** שאמר את דין חרש יחד עם שוטה, ומשמע שבדיעבד נמי לא מוציא אחרים ידי חובתן? —

אמר רב מתנה: כדעת רבי יוסי היא.

דתנן, הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר לא יצא. וכיון שאינו יכול לצאת ידי חובת קריאת מגילה אפילו בדיעבד, הרי הוא פטור מקריאתה, ולפיכך אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתן, כי אינו מחוייב כמותם [אך לרבי יהודה, שיוצא בקריאתו בדיעבד, יכול להוציא גם אחרים בדיעבד].

ותמהה הגמרא: **וממאי, מנין** שהמשנה במגילה כדעתו **דרבי יוסי היא**, וביאורה שאף **בדיעבד נמי לא** מוציא את האחרים ידי חובתן?

דילמא רבי יהודה היא, ורק לכתחילה הוא **לא** יקרא חרש להוציא אחרים, כי גם הוא אינו יוצא לכתחילה, **הא דיעבד** אם קרא לאחרים **שפיר דמי**, וכרבי יהודה שבדיעבד יוצא אף אם לא השמיע לאזנו⁽¹⁷⁾.

מבאר הגמרא: **לא סלקא דעתך** לפרש שרק לכתחילה לא יצאו אחרים ידי חובה בקריאת חרש, כי יש הכרח שאינו מוציאן אף בדיעבד, משום **דקתני** "חרש שוטה וקטן" ומשמע שדין החרש הוא **דומיא דשוטה**, ונלמד מכך כי **מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא** מוציאין אחרים בקריאתם, אף **חרש דיעבד נמי לא**, ומכאן ההכרח להעמיד את המשנה כדעת רבי יוסי שאם לא השמיע לאזנו לא יצא אפילו בדיעבד.

ודוחה הגמרא את הדיוק מלשון המשנה שחרש אינו מוציא אפילו בדיעבד: **ודילמא** אין כוונת המשנה להשוות חרש לשוטה וקטן, אלא **הא חרש כדאיתא** שרק לכתחילה אינו מוציא, **והא שוטה וקטן כדאיתא** שאפילו בדיעבד אינם מוציאין. ואם כן, שבה הקושיא, שמא משנה זו כרבי יהודה.

מתרצת הגמרא: **ומי מצית לאוקמה כרבי יהודה?** — **והא מדקתני סיפא "רבי יהודה מכשיר בקטן" מכלל דרישא לאו רבי יהודה היא**, ולכן עדיף להעמידה כרבי יוסי,

אלא לכתחילה. אך.

17. השפת אמת [מגילה יט ב] הקשה, הרי חרש עצמו חייב, אלא שאינו יכול להוציא עצמו לכתחילה בקריאתו כי אינו שומעה באזנו, אך השומע ממנו — שומע ממחוייב גמור בדבר, ולמה לא יצא לכתחילה בקריאתו.

שלא שמעה. אך כעת הסיקה הגמ' שרבי יהודה מכשיר בחרש אפילו לכתחילה, ורק רבו [ראב"ע] שדרש מקרא לפסול חרש — פוסל אפילו בדיעבד, כי לא מצינו בעצם הדין הכתוב בתורה חילוק בין דיעבד לכתחילה. ובבהמ"ז הכשיר בדיעבד, כי מדובר באדם שאינו חרש, והוא ראוי לבילה, ואין חסרון שמיעה מעכב בו

ולבארה שאינו מוציא אפילו בדיעבד.

דוחה הגמרא: ודילמא כולה כדעת רבי יהודה היא, ואינו בא לחלוק על הרישא, אלא הרישא והסיפא עוסקים בתרי גווני קטן, וחסורי מחסרא, (18) והכי קתני במשנה: הכל כשרין לקרא את המגילה חוץ מחרש שלכתחילה אינו קורא, ושומע שאינו מוציא אחרים אפילו בדיעבד, וקטן שדינו כחרש, ורק לכתחילה אינו קורא. במה דברים אמורים שקטן לא יוציא אחרים לכתחילה (19), בקטן שלא הגיע לגיל חינוך, אבל קטן שהגיע לחינוך, אפילו לכתחילה כשר להוציא אחרים בקריאתו, דברי רבי יהודה, שרבי יהודה מכשיר לצאת בקריאת קטן שהגיע לגיל חינוך.

ונמצא שכל המשנה כרבי יהודה, וכדבריו במשנתנו לגבי קריאת שמע, שחרש אינו ראוי לקריאה רק לכתחילה, אבל בדיעבד יוצא ומוציא בקריאתו, [ושלא כרב מתנה].

ומקשה הגמרא: במאי אוקימתא את המשנה במגילה — כרבי יהודה, ודיעבד, אין, לכתחילה לא.

אלא לפי אוקימתא זו יקשה, הא דתני רבי יהודה בריה דרבי שמעון בר פזי "חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחילה", מני? — הרי לא רבי יוסי ולא רבי יהודה סוברים כן:

דאי רבי יהודה, הא אמר לגבי קריאת שמע בלחש דיעבד, אין, לכתחילה לא, ואיך יתרום חרש לכתחילה.

ואי רבי יוסי, הא אמר שאם לא השמיע לאזנו דיעבד נמי לא יצא, כיון שרבנן תקנו בתרומה שישמיע את הברכה לאזנו כמו בקריאת שמע, ואם לא ישמיע לא תחול תרומתו.

ובקובץ הערות [מח יד] ביאר שהמחויב בדבר מוציא אחרים מדין ערבות רק אם יכול לפרוע חובם, וכיון שלכתחילה אינו יכול להוציא אף את עצמו בקריאתו, אינו נחשב ערב לכתחילה, ועי' אבני נזר [תלט].

ובאבי עזרי הוסיף [שופר ב א] שביאור זה נצרך רק לדברי הגרע"א [בתוס' למשניות מגילה אות יט ובשו"ת סי' ז, וכך בארנו בפנים] שחרש אינו מוציא משום שהוא עצמו אינו יוצא לכתחילה בקריאתו ואינו נחשב מחוייב בדבר, אך לדעת הרמב"ם נחשב מחוייב בדבר אלא שהוא אנוס, ובהכרח שנקט כהרשב"א שאם אינו משמיע לאזניו חסר בעצם הדיבור, וכשם שעצמו אינו יוצא כך גם אינו מוציא, כי דיבורו אינו דיבור, [וראה בהל' ברכות א י].

ובקהילות יעקב [יג ג] כתב שאין שמיעת השומע נחשבת כדיבור שלו, אלא יוצא כדיבור המוציא, ולכן דינו שוה למוציא שאם אינו משמיע לאזנו יוצא רק בדיעבד.

18. תוס' [ד"ה דילמא] ביארו שהגמ' נדחת להוסיף בלשון המשנה כדי להעמידה כרבי יהודה, משום שהלכה כרבי יהודה.

19. כך פירש רש"י [ד"ה בד"א], ודקדק המהרש"א שבדיעבד אפילו קטן ממש מוציא, ותמה על כך, מנין שהגמרא חזרה מסברת המקשן, שקטן אינו מוציא אפילו בדיעבד. ובמלא הדועים ביאר שדעת רש"י להלן [מח א] שקטן אינו מחויב במצוות אפילו מדרבנן, אלא

דתנן: רבי יהודה אומר משום רבי אלעזר בן עזריה, הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו, שנאמר [דברים ו ד] "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". ומשמעות תיבת "צריך" היא שחיובו רק לכתחילה, אבל בדיעבד יצא אף שלא השמיע לאזנו. [ואם כן מסתבר שהוא התנא ששנה בברייתא שחיוב השמעת ברכת המזון לאזנו הוא רק לכתחילה].

אמר ליה רבי מאיר לרבי אלעזר בן עזריה: אף לכתחילה אין צורך להשמיע קריאת שמע לאזנו, שהרי הוא אומר "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך" ומשמעותו שאחר כונת הלב הן הן ה"דברים", והיינו שרק צריך לכוון לבו ל"דברים" האמורים כאן, אך אינו צריך להשמיעם לאזניו.

ומסיקה הגמרא: השתא דאתית להכני, שמצינו דעת רבי מאיר שאין צורך להשמיע לאזניו אפילו לכתחילה, הרי אפילו תימא רבי יהודה כרביה, רבי אלעזר בן עזריה, סבירא ליה, שלכתחילה צריך להשמיע קריאת שמע לאזנו, ובכל זאת לא קשיא מי אמר את הברייתא שצריך לכתחילה להשמיע ברכת המזון לאזניו.

כי הא — הברייתא שחרש תורם לכתחילה

אלא מאי, בהכרח נפרש שרבי יהודה הוא הסובר שחרש תורם ואפילו לכתחילה נמי, ואת המשנה במגילה שחרש לא יקרא נעמיד כדעת רבי יוסי [וכרב מתנה] —

אלא, אם כן יקשה הא דתניא: לא יברך אדם ברכת המזון בלבד, דהיינו באופן שאינו שומעה באזניו, ואם בדיעבד בירך בלחש יצא.

מני? — הרי לא רבי יוסי ולא רבי יהודה סוברים כן: דאי רבי יהודה, הא אמר לכתחילה נמי יצא, ולמה "לא יברך בלבד". ואי רבי יוסי יקשה האמור בסיפא ש"אם בירך יצא", שהרי לדעתו דיעבד נמי לא יצא, שהרי ברכת המזון דאורייתא היא.

לעולם רבי יהודה הוא הסובר שחרש תורם, ואפילו לכתחילה נמי, והמשנה במגילה כדעת רבי יוסי⁽²⁰⁾, וחרש אינו מוציא אחרים בקריאתו אפילו בדיעבד, ובכל זאת לא קשיא מי אמר את הברייתא שצריך לכתחילה להשמיע ברכת המזון לאזניו, כי הא, הברייתא שחרש תורם לכתחילה, ידידה, רבי יהודה עצמו אמרה. ואילו הא, הברייתא לגבי ברכת המזון, אמרה רבי יהודה רק לדעתו דרביה וכדלהלן:

המהרש"א במגילה [כ א] מה הכרחו, והרי אפשר להעמיד את המשנה כראב"ע רבו של רבי יהודה שאינו מוציא לכתחילה אלא בדיעבד. ולא תירץ כדלעיל שלא רצה להעמידה כראב"ע כי לא הוזכרו דבריו במשנתנו, משום שכאן לא חילקה הגמרא בין מצוות דאורייתא לדרבנן, ונמצא שאם רבי יהודה מכשיר אפילו לכתחילה, המשנה בתרומות שתרומתו דיעבד, אינה לא

רק משום חינוך, ומה שמוציא גדול שמחויב במצוה דרבנן [כ ב] הוא משום שרבנן אמרו שאם הגיע לחינוך יכול להוציא לכתחילה חיוב דרבנן, ולפיכך גם כשלא הגיע לחינוך יכול להוציא בדיעבד [ורק בהו"א שלא חילקו בהגיע לחינוך, אינו מוציא כלל].

20. כך פירש רש"י [ד"ה לעולם], והקשה

— רבי מאיר אמרה. ואילו הא — מה שמצינו בבבלייתא לגבי ברכת המזון, ובמשנה בתרומות לגבי תרומת חרש, שלכתחילה צריך להשמיע לאזנו — נאמר לדעת רבי יהודה.

ונמצא שהמשנה במגילה כרבי יהודה, שלכתחילה צריך להשמיע לאזנו, אך בדיעבד אף אם אינו שומע יוצא ומוציא אחרים בקריאתו.

אמר רב חסדא אמר רב שילא: הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה, שלכתחילה צריך להשמיע קריאת שמע לאזנו, אך בדיעבד גם אם לא שמע יצא. והלכה כרבי יהודה.

ומבאר הגמרא את דבריו: וצריכא לפסוק

הלכה כשני הדברים שאמר רב יהודה: דאי אשמעינן רב חסדא רק "הלכה כרבי יהודה", הוה אמינא אפילו לכתחילה אינו צריך להשמיע לאזנו⁽²¹⁾, לכן קא משמע לן שגם הלכה כרבי יהודה במה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה, שצריך לכתחילה להשמיע לאזנו. ומאידך אי אשמעינן רק שהלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה, הוה אמינא ש"צריך" — צורך גמור להשמיע לאזנו, ואם לא השמיע אין לו תקנה, ולכן קא משמע לן רב חסדא שהלכה כרבי יהודה גם במה שאמר בעצמו, שאם לא שמע, בדיעבד יצא⁽²²⁾.

אמר רב יוסף: מחלוקת זו של רבי יוסי ורבי יהודה, נחלקו בה רק לגבי קריאת שמע, אבל בשאר מצוות⁽²³⁾ דברי הכל — אם לא השמיע לאזנו — לא יצא, דכתיב [דברים

כרבי יהודה שלכתחילה, ולא כרבי יוסי שאפילו בדיעבד לא, אלא כרבו של רבי יהודה, ואם כן הוזכרו דבריו במשנה.

21. לכאורה תמוה, שהרי אילו כשר לכתחילה, היה ראוי לומר הלכה כרבי מאיר. וביאר הצ"ח שהגמ' העדיפה לקבוע הלכה כרבי יהודה שהוזכרו דבריו במשנה, ואילו את דברי רבי מאיר מצינו רק בבבלייתא, וגם משום שבדברי רבי מאיר אפשר להבין שיוצא גם בהרהור גרידא, אך לרבי יהודה צריך להוציא בשפתיו.

22. הב"ח כתב שלמסקנת רב חסדא החיוב להשמיע לאזנו הוא רק מדרבנן, וכן הוכיח החזו"א [יד] שראב"ע אינו לומד חיוב דאורייתא מ"שמע", שאם כן הרי היה אפשר לומר כן גם לדעת רבי יהודה במחלוקתו עם רבי יוסי לעיל, ולפרש שהוא רק חיוב לכתחילה.

אך הרשב"א הביא שהראב"ד נקט כי למסקנת רב יוסף בסמוך, שהוא חיוב מדאורייתא לכתחילה, ונלמד מ"הסכת ושמע", ומשמע שנקט למסקנא שחסרון שמיעה באזנו אינו חסרון בעצם הדיבור, אלא הלכה נוספת היא שלכתחילה ישמיע לאזנו, והנידון אם דורשים פסוק נוסף ללמד שמעכב אף בדיעבד. והט"ז [תרפט א] נקט שבין לרב חסדא ובין לרב יוסף כיון שדרשו מקרא חייב מדאורייתא להשמיע לאזנו, ולראב"ע חרש אינו יוצא אפילו בדיעבד, והנידון להכשיר בדיעבד הוא רק בשאר אדם. ורק לרבי יהודה שאינו דורש מקרא, חרש כשר לכתחילה.

23. רש"י ביאר "בכל הברכות" ולכאורה תמוה למה נקט שהנדון על ה"ברכות" ולא על עצם המצוות המתקיימות בקריאה, וראה שאגת אריה [ז].

כז ט]: "הסכת ושמע ישראל".

מיתבי: הרי שנינו בברייתא: לא יברך אדם ברכת המזון בליבו – בלחש, שאינו נשמע לאזנו. ואם בירך ולא השמיע לאזנו, לא יצא. ומוכח שלדעת רבי יהודה גם בשאר מצוות לא יצא.

לפיכך מעמידה הגמרא את דברי רב יוסף באופן אחר: אלא, אי איתמר, הכי אתמר:

אמר רב יוסף: מחלוקת זו לא נחלקו בה אלא בקריאת שמע בלבד, משום דכתיב בה "שמע ישראל", שמשמעותו להשמיע באזניו, אבל בשאר מצוות, דברי הכל יצא אף שלא השמיע לאזניו.

ותמהה הגמרא: איך יצא ידי חובתו בשאר מצוות, והכתיב "הסכת ושמע ישראל"?

ומתרצת הגמרא: ההוא הפסוק "הסכת ושמע" בדברי תורה כתיב, שבעת לימודו ישמיע לאזנו⁽²⁴⁾, ואין ללמוד ממנו לשאר מצוות⁽²⁵⁾.

שנינו במשנה: קרא ולא דקדק באותיותיה, רבי יוסי אומר יצא, רבי יהודה אומר לא יצא.

אמר רבי טבי אמר רב אושעיה: הלכה כדברי שניהם להקל, כרבי יהודה שאם לא השמיע לאזנו יצא, וכרבי יוסי שדקדוק אינו מעכב.

ועוד מימרא אמר רבי טבי אמר רב אושעיה: מאי דכתיב [משלי ל טו] "שלוש הנה לא תשבענה, שאול [קבר], ועוצר רחם, ארץ לא שבעה מים" – וכי מה ענין שאול אצל רחם? – אלא לומר לך, מה רחם מכניס בו זרע ומוציא ממנו ולד, אף שאול מכניס בו את המתים ולעתיד לבא מוציא ממנו חיים.

והלא דברים קל וחומר: ומה רחם שמכניסים בו זרע בחשאי, מוציאין ממנו את הולד בקולי קולות – שאול שמכניסים בו את המת בקולי קולות של ככי המלויים, וכי אינו דין שלעתיד לבא יהיו מוציאין ממנו בקולי קולות – מכאן תשובה לאומרים אין לתחיית מתים מן התורה.

תני רבי אושעיא קמיה דרבא: "וכתבתם", מלמד שהכל בכתב וצריך לכתוב בתפילין ובמזוזה אפילו פסוקים של צוואות, כגון אלו העוסקים במצוות תפילין ומזוזה, ואין די לכתוב את עיקר הפרשה.

24. רש"י פירש "כדאמרינן כתתו עצמכם על דברי תורה" ומשמע שלמסקנא רב יוסף אינו דורש מ"הסכת ושמע" שצריך להשמיע לאזנו. וגם הריטב"א ביאר שלא לימד על שמיעת האוזן, אלא על חיוב שינון, ואפשר לקיימו בהרהור.

והפני יהושע תמה שלא משמע מלשון הגמ' שרב יוסף חזר בו, ולכן נקט שכוונת רש"י רק להוכיח שפסוק זה מדובר בד"ת, אך עיקר

תירוצ הגמ' הוא שהפס' מלמד שגם דיבור בד"ת צריך שישמיענו לאזנו, ואסור ללמוד בלחש, וראה לעיל [יג א הערה 18].

ובמשכנות יעקב [קסב] ביאר שכוונת הגמ' לקריאת התורה, שחרש אינו בר חיובא בה, ואינו מוציא אחרים.

25. בעל המאור והרשב"א ביארו שלמסקנא בהכרח צריך לפרש שכוונת המשנה במגילה

אמר ליה רבא לרב אושעיא: דאמר לך, מני? — מי הוא זה שאמר לך שנחון ללמוד מפסוק שצריך גם צוואות? וכי שיטת רבי יהודה היא, דאמר [בסוטה יז א] גבי כתיבת מגילת סוטה: "אלות" האמורות בפרשת סוטה, הכהן כותב במגילת סוטה, אך צוואות האמורות שם אינו כותב. ולמדת שרק התם במגילת סוטה הוא אינו כותב, משום דכתיב בה "וכתב את האלות האלה", ומשמע דוקא אלות ולא ציוויים, אבל הכא בתפילין ומזוזה כותבם, משום דכתיב "וכתבתם" ללמד שאפילו צוואות נמי נכתבות.

אמנם, לא יתכן שרבי יהודה הוא זה שנצרך ללמוד מקרא ש"הכל בכתב", כי אטו טעמיה דרבי יהודה שאין כותבים ציוויים במגילת סוטה הוא משום דכתיב "וכתב" ולא "וכתבתם"? הרי טעמיה דרבי יהודה

הוא משום דכתיב "את האלות" (26) ומשמע אלות, אין, צוואות לא. ונמצא שאין צורך ללמוד מ"וכתבתם" שבתפילין כותב גם ציוויים, שהרי אין כל טעם למעט כתיבתם. ואם כן יש לתמוה, לשם מה נאמר הריבוי ש"הכל בכתב"?

ומבאר הגמרא: איצטריך, רבי יהודה צריך ריבוי מ"וכתבתם" ללמד ש"הכל בכתב", כי סלקא דעתך אמינא נילף גזירה שוה "כתיבה — כתיבה" מהתם, מה התם במגילת סוטה "אלות" אין, צוואות לא, אף הכא בתפילין ומזוזה נמי, צוואות לא (27), לפיכך נכתב לשון "וכתבתם" ללמד שבתפילין ומזוזה כותבים אפילו צוואות.

תני רב עובדיה קמיה דרבא: "ולמדתם" (28) — תיבה זו נדרשת כשתי תיבות "ולמד תם" לומר שיהא למודך תם (29) ויזהר שלא ישמיט

כמו שאינו כותב במגילתה את סדר השקאתה, אך כותב במזוזה מצות תפילין, וכן להפך.

28. בשאגת אריה [ב] העיר שדרשה זו נאמרה בפרשה שניה, ומשמע שפרשה שניה דאורייתא, והסיק שדרשה זו היא רק אסמכתא, והוכיח כן ממה שרבי יוסי סובר שגם אם לא דקדק באותיותיה יצא.

29. הרמב"ם [ק"ש ב י'] כתב שגם הקורא בכל לשון צריך לדקדק בה כמו בלשון הקדש, ונחלק עליו הראב"ד משום "שכל הלשונות פירוש הן", וביאר באבן האזל שנחלקו בביאור "שיהא לימודך תם" שלדעת הראב"ד מלמד שצריך לקרא כמו שנאמרה בסיני, אף שלהבנת הלשון אין צורך בדקדוק, ואילו הרמב"ם סבר שבלא דקדוק אין זו עיקר הלשון, והבנתה רק כפירוש. והעלה מכך, שלהראב"ד המבין לשון הקדש לא

שאינו מוציא רק לכתחילה, משום "הסכת ושמע". ודעת הרמב"ם שחרש אינו מוציא בקריאת המגילה אפילו בדיעבד, וביאר הב"י [תרפט] שבמגילה יש פסול מיוחד, כי טעונה פרסומי ניסא, והט"ז ביאר כנ"ל, שחרש אינו מוציא אף בדיעבד, כיון ש"אינו ראוי לבילה". וראה משכנות יעקב [שם].

26. רש"י גרס "משום אלה" ואכן בסוטה מבואר שרבי יהודה למד מתיבת "האלה", ולא מ"אלות", וראה מלא הרועים.

27. בהגהות מהרי"ל דיסקין העיר שאם צוואות אינן נכתבות, נמצא שיש שינוי בין הכתוב בתפילין שכתוב בהם "וכתבתם" ולא "וקשרתם" לבין מזוזה שאין כותבים בה "וכתבתם" אלא "וקשרתם". והיינו שמסוטה למדנו כי רק "צוואות" מענין המצוה המתקיימת אינן נכתבות,

קריאת אות, וזאת על ידי שיתן רווח בין הדבקים — שיפסיק מעט במקום שיש הברות דומות סמוכות זו לזו⁽³⁰⁾.

עני רבא בתריה: זהירות זו נחוצה במילים סמוכות שתחילת השניה שוה לסיום הראשונה כגון "על—לבבך" "על—לבבכם" "בכל—לבבך" "בכל—לבבכם" "עשב—בשרך"⁽³¹⁾ "ואכרתם—מהרה" "הכנף—פתיל" "אתכם—מאריך".

אמר רבי חמא ברבי חנינא: כל הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה מצננין לו

גיהנום, שנאמר [תהלים סח] "בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון" אל תקרי "בפרש?" אלא "בפרש?" שמשמעותו למי שמפרש את התיבות, וגם אל תקרי "בצלמון" אלא "בצלמות" דהיינו הגיהנום, ויתפרש הפסוק כך: אם תפרש את תיבות קבלת עול מלכות שדי, אז התורה שבה "מלכים ימלוכו" תצנן לך את צל המוות בגיהנום⁽³²⁾.

ועוד אמר רבי חמא ברבי חנינא: למה נסמכו "אחלים" ל"נחלים" דכתיב [במדבר א-טו כד ו] "כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאחלים

בסגנון אחד, או שמא בזמן הגמרא היו נקראות בסגנון אחד.

ומסתבר שהולך לשיטתו במשנה, שרבא הוסיף דין "בין הדבקים" ואינו בכלל ה"דקדוק באותיותיה", כי ודאי חשש זה אינו גורם ש"לא יצא".

32. הצ"ח והגר"א כתבו שאין הכוונה לרשע, אלא לצדיק שדינו לעבור דרך הגהנום [ראה זהר ח"ג רכ], ויתכן זו כוונת הזהר [שם, רע"מ קנג] שצדיקים גמורין נדונין בצונן כדאמרינן מצננין וכו', ראה במנורת המאור [גר ג ג] שהמדקדק אינו נפטר לגמרי מעונש, אלא רק מקילין עליו. אך רבינו חננאל כתב "אפילו רשע שנתחייב ירידה בגהנום, אם יש בידו זכות זו מצננין לו אור הגהנום ומרויחין לו משיירי השריפה", וכן מבואר בשאלתות [סוף ואתחנן], וראה מהרש"א.

והב"י [סב] כתב שהוא מדה כנגד מדה, שבדקדוקו הוא מניע את חומו הטבעי, וכנגדו מצננין לו חום הגהנום, ובעיני יעקב כתב דהיינו משום שקרא במתינות, וכל דבר רותח אם ממתנין לו מצטנן.

יקרא בשאר לשון, שהרי הקורא שלא בדקדוק לא גרע מלשון אחרת, ואם הוא אינו יוצא, ודאי שבלשון אחרת אינו יוצא אלא כשאינו מבין לשון הקדש.

30. כך פירש רש"י. והטור [סא] הביא בשם רב עמרם שיפסיק בין [כל] תיבה לתיבה שאחריה, ותמה הב"י מסוגיין שלא הצריכו להפסיק אלא "בין הדבקים". וביאר שב"בין הדבקים" צריך הפסק יותר מבין שאר תיבות, ומשמע שצריך לתת רווח, ומשמע שנקט שלא כפירש"י שמפריד כדי שלא ישמעו כאחת, והיינו משום חסרון בקריאה, אלא היא מעלת דקדוק נוספת. וכן מבואר מדברי מהר"י אבוהב [הביאו הב"י] ששיעור "רווח" בין הדבקים הוא יותר משיעור "הפסק" במקום חשש שיבוש, [וראה אליהו רבה שהרווח הוא שלא יאמרם בנשימה אחת].

31. המאירי הקשה, הרי ב"עשב בשדך" ו"הכנף פתיל" אף שהאותיות דומות, אין קריאתם שוה [כי רק אחת מהן דגושה], ואיך תשמע כאות אחת. וביאר שחוששין שמא יקראם